

інформаційно-технічні аспекти): матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених. Дніпропетровськ, 2011. Т. 2. С. 210-211.

4. Мартиненко В. О. Запобігання зловживання владою або службовим положенням, що вчиняються державними службовцями: дис. ... докт. філос. з права: 12.00.08. Київ, 2019. С. 163-168 с.

Михайленко Віра Володимирівна, суддя
Вищого антикорупційного суду
України, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ ЗА ВІДСУТНОСТІ ПІДОЗРЮВАНОВОГО В ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ І ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМИ ЗЛОЧИНІВ

Відповідно до ч. 6 ст. 193 КПК України передбачена можливість розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та його обрання за відсутності підозрюваного. До слідчих суддів Вищого антикорупційного суду клопотання про обрання запобіжного заходу за відсутності підозрюваного надходять досить часто, що дає змогу виокремити дві проблеми практичного застосування цієї норми:

- 1) вирішення питання про можливість розгляду клопотання (окремо від перевірки його обґрунтованості);
- 2) встановлення факту (моменту) оголошення підозрюваного в міжнародний розшук.

Перша проблема пов'язана з невизначеністю процедури вирішення питання про саму можливість розгляду такого клопотання і про тиріччями у формулюванні. Адже, слідчий суддя, суд може розглянути клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та обрати такий запобіжний захід за відсутності підозрюваного лише у разі, якщо прокурором, крім обґрунтованої підозри і ризиків кримінального провадження, буде доведено, що він оголошений у міжнародний розшук.

При розгляді таких клопотань, захист в переважній більшості випадків заперечує проти самого розгляду клопотання без участі підозрюваного, при чому з посиланням на відсутність оголошення підозрюваного в міжнародний розшук. Однак допущені в ч. 6 ст. 193 КПК України формулювання свідчать про те, що можливість розгляду такого клопотання не може розглядатися окремо від підстав обрання запобіжного заходу. Самі умови розгляду клопотання встановлюються в невід'ємному зв'язку з обранням запобіжного заходу. Отже, слідчий суддя не може визначати можливість розгляду клопотання без дослідження доказів, поданих на його підтвердження, поза межами судового засідання. Без проведення розгляду відповідного клопотання по суті неможливо дослідити наявність обґрунтованої підозри, ризиків кримінального провадження та факту оголошення підозрюваного в розшук.

Крім того, завданнями кримінального провадження є в тому числі забезпечення швидкого, повного та неупередженого

розслідування з тим, щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Системний аналіз норм КПК України, пов'язаних із застосуванням запобіжного заходу, свідчить про те, що слідчий суддя, отримавши відповідне клопотання, зобов'язаний розглянути його, в тому числі за відсутності підозрюваного, відносно якого ставиться питання. Чинний КПК України не передбачає правових підстав та процесуальних повноважень слідчого судді відмовити у відкритті провадження, залишити клопотання без розгляду або закрити провадження. Отже, вбачається за доцільне не вирішувати окремо питання про розгляд клопотання про обрання запобіжного заходу, а при надходженні відповідного клопотання одразу розглядати його по суті.

В процесі розгляду клопотання по суті виникає друга проблема, яка є більш відчутною, адже вирішення питання про обрання запобіжного заходу за відсутності підозрюваного по суті здійснюється в умовах правової невизначеності щодо процедури оголошення і моменту, коли відповідний підозрюваний може вважатися таким, що оголошений в міжнародний розшук. Кримінальне процесуальне законодавство не визначає, яким саме чином особа оголошується в міжнародний розшук і як це має бути доведено. Однак очевидно, що використана в КПК термінологія не зобов'язує при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу доводити факт *перебування* особи в розшуку, йдеться лише про *оголошення* в міжнародний розшук, що з урахуванням встановлених національних і міжнародних процедур має суттєве значення.

Обґрунтовуючи відповідні клопотання, детективи стверджують, що для застосування ч. 6 ст. 193 КПК України не обов'язковим є використання можливостей Інтерполу. Адже Національне антикорупційне бюро України є самостійним суб'єктом правового співробітництва із компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями з питань проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування. Національне бюро може від імені України надавати міжнародні доручення щодо проведення оперативно-розшукових та слідчих дій, укладати угоди про співробітництво з питань її повноважень з іноземними і міжнародними правоохоронними органами та організаціями, звертатися від імені України до іноземних державних органів в установленому законодавством України та відповідних держав порядку Г11 тощо. А отже, достатнім є винесення відповідної постанови, якою підозрюваний оголошується в міжнародний розшук. Така позиція не може вважатися вірною.

Так, процесуальне рішення слідчого (детектива) приймається у формі постанови, яка вноситься у випадках, передбачених КПК України а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне. Про оголошення розшуку (державного, міждержавного, міжнародного) органом досудового розслідування має бути винесена відповідна постанова (ч. 2 [ст. 281 КПК України](#)), яка в свою чергу, є підставою для здійснення необхідних розшукових заходів в межах державного

розшуку, або для звернення за міжнародною правовою допомогою - при міждержавному або міжнародному розшуку.

Разом з тим, відповідно до вимог КПК України функціонує Єдиний реєстр досудових розслідувань. ЄРДР утворений та ведеться з метою обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень, оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування та інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів Г21. До Реєстру вносяться відомості про оголошення розшуку підозрюваного, що має здійснюватися протягом 24 годин з моменту винесення прокурором або слідчим відповідної постанови.

В сучасних умовах міжнародно-правового регулювання постає логічне питання щодо того, чи лише запит до Інтерполу свідчить про оголошення в міжнародний розшук. Адже Інтерпол - це не єдина міжнародна організація, в рамках якої здійснюється міжнародне співробітництво (існує, наприклад, Європол, Євроюст, а окремі процесуальні дії можуть здійснюватися в рамках двосторонніх і багатосторонніх договорів про міжнародно-правову допомогу у кримінальних справах).

На сьогоднішній день чинною також є Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів (*далі по тексту Інструкція*) [3]. Її застосування критикується, адже вона затверджена у 1997 році в умовах дії іншого правового регулювання здійснення процедури кримінального провадження, а з урахуванням історичного контексту її актуальність є сумнівною. Це підтверджує, зокрема, п. 1.6 Інструкції, де серед органів, запити яких виконуються, зазначені вже не існуючі, наприклад, районні, міські, районні в місті, лінійні відділи внутрішніх справ на транспорті. В той же час, серед суб'єктів звернення відсутні НАБУ і ДБР; а те, що вони об'єктивно є таким суб'єктами продиктовано змістом сучасних кримінально-процесуальних відносин.

Попри «застарілість» Інструкції, приписи її розділу є єдиними нормативними положеннями, які визначають міжнародний розшук. Міжнародному розшукові з ініціативи правоохоронних органів України підлягають особи, які виїхали за межі України і ухиляються від кримінальної відповідальності за злочини, за які згідно з чинним законодавством передбачене (призначене) покарання у вигляді позбавлення волі на строк не менше шести місяців. Підставою для міжнародного розшуку громадян України є *запит правоохоронного органу, надісланий до НЦБІ*. У запиті повинна бути викладена повна та об'єктивна інформація про події, факти на розшукуваних осіб. Відповідно до Правил Інтерполу з обробки даних *запит про міжнародне співробітництво* - будь-які дії Національного центрального бюро, міжнародної організації або Генерального секретаріату щодо направлення каналами Інформаційної системи Інтерполу до однієї або декількох держав-членів Організації запиту про надання співробітництва у рамках мети та діяльності Інтерполу.

Міжнародний розшук визначається як комплекс розшукових, інформаційно-довідкових та інших заходів, що здійснюються Національним центральним бюро Інтерполу на території держав-учасниць Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерполу відповідно до норм міжнародного права, з метою отримання інформації про місцезнаходження безвісно зниклих осіб, установлення особи невідомої людини, виявлення, арешту та видачі (екстрадиції) осіб, які переховуються від слідства, суду та виконання вироку.

За таких обставин доцільно вважати, що оголошення підозрюваного в міжнародний розшук пов'язується саме з використанням можливостей Інтерпол.

Момент, з якого відповідний підозрюваний вважається таким, що оголошений в міжнародний розшук, слід визначати надсиланням запиту НЦБІ до Генерального секретаріату Інтерполу або в Національне центральне бюро Інтерполу відповідної країни. Адже із змісту Інструкції випливає, що з моменту направлення запиту до НЦБІ у правоохоронного органу - ініціатора такого запиту - закінчується активна компетенція щодо будь-яких дій, спрямованих на здійснення міжнародного розшуку особи. Подальші дії вчиняються вже Національним центральним бюро Інтерполу. НЦБІ вивчає одержані матеріали, при потребі запитує в ініціатора додаткові відомості і, за прийнятими Інтерполом правилами, надсилає запит до Генерального секретаріату Інтерполу або в Національне центральне бюро Інтерполу відповідної країни.

Наказом МВС від 22.06.2012 № 560 затверджене Положення про Робочий апарат Укрбюро Інтерполу. РА Укрбюро Інтерполу є самостійним структурним підрозділом, який забезпечує реалізацію повноважень щодо представництва України в Міжнародній організації кримінальної поліції - Інтерпол (Інтерпол) та Європейському поліцейському офісі (Європол), а також повноважень МВС як Національного центрального бюро Інтерполу та Національного контактного пункту Європолу в Україні. Координація, організація та забезпечення співробітництва правоохоронних та інших органів державної влади України з компетентними органами іноземних держав у сфері боротьби зі злочинністю з використанням можливостей Інтерполу та Європолу є завданням РА Укрбюро Інтерполу.

Таким чином, до моменту усунення прогалини у визначенні оголошення міжнародного розшуку в законодавстві, підозрюваним, який оголошений у міжнародний розшук, слід вважати особу, щодо якої вчинено таку сукупність процесуальних дій:

- 1) винесено постанову про оголошення особи в міжнародний розшук;
- 2) відповідна інформація внесена до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- 3) інформація про оголошення особи в міжнародний розшук внесена до інформаційно-інтеграційної системи;

4) сформований і скерований запит до Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України;

5) надіслання НЦБІ запиту до Генерального секретаріату Інтерполу або в Національне центральне бюро Інтерполу відповідної країни.

Виконання цих дій вичерпують національну юрисдикцію оголошення підозрюваного в міжнародний розшук, отже без підтвердження цих дій обрання запобіжного заходу за відсутності підозрюваного є неможливим. Посилання на обов'язковість червоного повідомлення в базі даних Інтерполу як на можливість розгляду відповідного питання є помилковим з огляду на те, що відповідні рішення і дії є виключною компетенцією детективів. А вже виконання цього розшуку, зокрема, встановлення місцезнаходження підозрюваного, затримання та видача, безпосередньо пов'язані з можливостями Інтерполу та вимагають від детективів прийняття додаткових процесуальних рішень та вчинення процесуальних дій.

Список використаних джерел

1. Закон України від 14.10.2014 № 1698-УП «Про Національне антикорупційне бюро України».

2. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, затверджене наказом Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 № 139 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 05 травня 2016 р. за № 680/28810.

3. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена спільним наказом МВС, ГПУ, СБУ, ДМСУ, ДПАУ, Державного комітету у справах охорони державного кордону України № 3/1/2/5/2/2 від 09.01.97.

Мовчан Анатолій Васильович, професор
кафедри оперативного-розшукової діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор

АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Як свідчать результати опитування, 62 % респондентів вважають, що антикорупційна реформа є першочерговою та за важливістю випереджає навіть реформування сфери охорони здоров'я та соціального захисту. 52 % українців вважає подолання корупції стратегічно необхідним для розвитку України у найближчі 10 років. Закордонні інвестори ж зазначають, що «розповсюджена корупція» й «недовіра до судової системи» гальмують розвиток економіки